

Curs recapitulativ Mate-Info

2017-2018

Programare Logică

Cuprins

- 1 Logica propozițională (recap.)
 - Deducția naturală
 - Clauze propoziționale definite
- 2 Logica de ordinul I (recap.)
- 3 Algoritmul de unificare
- 4 Forme prenex și Skolem. Modele Herbrand
- 5 Formă clauzală. Rezoluție
 - Rezoluția în logica propozițională (recap.)
 - Rezoluția în logica de ordinul I
- 6 Logica Horn

Logica propozițională (recap.)

Semantica logicii propoziționale

- Mulțimea valorilor de adevăr este $\{0, 1\}$ pe care considerăm următoarele operații:

x	$\neg x$
0	1
1	0

$$x \vee y := \max\{x, y\}$$

x	y	$x \rightarrow y$
0	0	1
0	1	1
1	0	0
1	1	1

$$x \wedge y := \min\{x, y\}$$

Semantica logicii propoziționale

- o funcție $e : Var \rightarrow \{0, 1\}$ se numește **evaluare** (**interpretare**)
- pentru orice evaluare $e : Var \rightarrow \{0, 1\}$ există o unică funcție $e^+ : Form \rightarrow \{0, 1\}$ care verifică următoarele proprietăți:
 - $e^+(v) = e(v)$
 - $e^+(\neg\varphi) = \neg e^+(\varphi)$
 - $e^+(\varphi \rightarrow \psi) = e^+(\varphi) \rightarrow e^+(\psi)$
 - $e^+(\varphi \wedge \psi) = e^+(\varphi) \wedge e^+(\psi)$
 - $e^+(\varphi \vee \psi) = e^+(\varphi) \vee e^+(\psi)$

oricare ar fi $v \in Var$ și $\varphi, \psi \in Form$.

Semantica logicii propoziționale

Cum verificăm că o formulă este tautologie: $\models \varphi$?

- Fie v_1, \dots, v_n variabilele care apar în φ .
- Cele 2^n evaluări posibile e_1, \dots, e_{2^n} pot fi scrise într-un tabel:

v_1	v_2	\dots	v_n	φ
$e_1(v_1)$	$e_1(v_2)$	\dots	$e_1(v_n)$	$e_1^+(\varphi)$
$e_2(v_1)$	$e_2(v_2)$	\dots	$e_2(v_n)$	$e_2^+(\varphi)$
\vdots	\vdots	\vdots	\vdots	\vdots
$e_{2^n}(v_1)$	$e_{2^n}(v_2)$	\dots	$e_{2^n}(v_n)$	$e_{2^n}^+(\varphi)$

Fiecare evaluare corespunde unei linii din tabel!

- $\models \varphi$ dacă și numai dacă $e_1^+(\varphi) = \dots = e_{2^n}^+(\varphi) = 1$

Sistemul Hilbert

- Oricare ar fi $\varphi, \psi, \chi \in Form$ următoarele formule sunt **axiome**:

(A1) $\varphi \rightarrow (\psi \rightarrow \varphi)$

(A2) $(\varphi \rightarrow (\psi \rightarrow \chi)) \rightarrow ((\varphi \rightarrow \psi) \rightarrow (\varphi \rightarrow \chi))$

(A3) $(\neg\psi \rightarrow \neg\varphi) \rightarrow (\varphi \rightarrow \psi)$.

- **Regula de deducție** este **modus ponens**: $\frac{\varphi, \varphi \rightarrow \psi}{\psi} \text{MP}$

- O **demonstrație** din ipotezele Γ (sau Γ -demonstrație) pentru φ este o secvență de formule $\gamma_1, \dots, \gamma_n$ astfel încât $\gamma_n = \varphi$ și, pentru fiecare $i \in \{1, \dots, n\}$, una din următoarele condiții este satisfăcută:

- γ_i este axiomă,

- $\gamma_i \in \Gamma$

- γ_i se obține din formulele anterioare prin MP:
există $j, k < i$ astfel încât $\gamma_j = \gamma_k \rightarrow \gamma_i$

- O formulă φ este **Γ -teoremă** dacă are o Γ -demonstrație.
Notăm prin $\Gamma \vdash \varphi$ faptul că φ este o Γ -teoremă

Teorema deducției TD (Herbrand, 1930)

Fie $\Gamma \cup \{\varphi\} \subseteq \text{Form}$. Atunci

$\Gamma \vdash \varphi \rightarrow \psi$ dacă și numai dacă $\Gamma \cup \{\varphi\} \vdash \psi$

Sistemul Hilbert

Exercițiu

Fie φ și ψ formule în logica propozițională. Să se arate sintactic că

$$\vdash \varphi \rightarrow (\neg\varphi \rightarrow \psi).$$

Soluție

Avem următoarea demonstrație:

(1)	$\{\varphi, \neg\varphi\}$	$\vdash \neg\varphi \rightarrow (\neg\psi \rightarrow \neg\varphi)$	(A1)
(2)	$\{\varphi, \neg\varphi\}$	$\vdash \neg\varphi$	(ipoteză)
(3)	$\{\varphi, \neg\varphi\}$	$\vdash \neg\psi \rightarrow \neg\varphi$	(1), (2), MP
(4)	$\{\varphi, \neg\varphi\}$	$\vdash (\neg\psi \rightarrow \neg\varphi) \rightarrow (\varphi \rightarrow \psi)$	(A3)
(5)	$\{\varphi, \neg\varphi\}$	$\vdash \varphi \rightarrow \psi$	(3), (4), MP
(6)	$\{\varphi, \neg\varphi\}$	$\vdash \varphi$	(ipoteză)
(7)	$\{\varphi, \neg\varphi\}$	$\vdash \psi$	(5), (6), MP
(8)	$\{\varphi\}$	$\vdash \neg\varphi \rightarrow \psi$	(7) Teorema Deducției
(9)		$\vdash \varphi \rightarrow (\neg\varphi \rightarrow \psi)$	(8) Teorema Deducției

Deducția naturală

Deducția naturală

- Numim **secvent** o expresie de forma

$$\varphi_1, \dots, \varphi_n \vdash \psi$$

- Formulele $\varphi_1, \dots, \varphi_n$ se numesc **premise**, iar ψ se numește **concluzie**.
- Un secvent este **valid** dacă există o demonstrație folosind regulile de deducție.
- O **teoremă** este o formulă ψ astfel încât $\vdash \psi$ (adică ψ poate fi demonstrată din mulțimea vidă de ipoteze).
- Pentru fiecare conector logic vom avea reguli de introducere și reguli de eliminare.

Regulile deducției naturale

$$\frac{\varphi \quad \psi}{\varphi \wedge \psi} (\wedge i)$$

$$\frac{\boxed{\begin{array}{c} \varphi \\ \vdots \\ \psi \end{array}}}{\varphi \rightarrow \psi} (\rightarrow i)$$

$$\frac{\varphi}{\varphi \vee \psi} (\vee i_1)$$

$$\frac{\psi}{\varphi \vee \psi} (\vee i_2)$$

$$\frac{\varphi}{\neg\neg\varphi} (\neg\neg i)$$

$$\frac{\boxed{\begin{array}{c} \varphi \\ \vdots \\ \perp \end{array}}}{\neg\varphi} (\neg i)$$

$$\frac{\varphi \wedge \psi}{\varphi} (\wedge e_1)$$

$$\frac{\varphi \wedge \psi}{\psi} (\wedge e_2)$$

$$\frac{\varphi \quad \varphi \rightarrow \psi}{\psi} (\rightarrow e)$$

$$\frac{\varphi \vee \psi \quad \boxed{\begin{array}{c} \varphi \\ \vdots \\ \chi \end{array}} \quad \boxed{\begin{array}{c} \psi \\ \vdots \\ \chi \end{array}}}{\chi} (\vee e)$$

$$\frac{\neg\neg\varphi}{\varphi} (\neg\neg e)$$

$$\frac{\varphi \quad \neg\varphi}{\perp} (\neg e)$$

$$\frac{\perp}{\varphi} (\perp e)$$

Deducție naturală

Exercițiu

Demonstrați că următorul secvent este valid:

$$p \wedge q \rightarrow r \vdash p \rightarrow (q \rightarrow r)$$

Soluție

1	$p \wedge q \rightarrow r$	<i>premiza</i>
2	p	<i>ipoteza</i>
3	q	<i>ipoteza</i>
4	$p \wedge q$	$(\wedge i), 2, 3$
5	r	$(\rightarrow e), 1, 4$
6	$q \rightarrow r$	$(\rightarrow i), 3-5$
7	$p \rightarrow (q \rightarrow r)$	$(\rightarrow i), 2-6$

Deducție naturală

Exercițiu

Demonstrați că următorul secvent este valid:

$$p \rightarrow q, p \rightarrow \neg q \vdash \neg p$$

Soluție

1	$p \rightarrow q$	<i>premiza</i>
2	$p \rightarrow \neg q$	<i>premiza</i>
3	p	<i>ipoteza</i>
4	q	$(\rightarrow e), 1, 3$
5	$\neg q$	$(\rightarrow e), 2, 3$
6	\perp	$(\neg e), 4, 5$
7	$\neg p$	$(\neg i), 3-6$

Deducție naturală

Exercițiu

Echivalența logică este definită prin $\varphi \leftrightarrow \psi = (\varphi \rightarrow \psi) \wedge (\psi \rightarrow \varphi)$.
Găsiți reguli de introducere și eliminare pentru \leftrightarrow .

Soluție

Observăm că \leftrightarrow este o combinație între \rightarrow și \wedge . Regulile pentru \leftrightarrow se obțin combinând regulile pentru \rightarrow și \wedge .

Introducerea ($\leftrightarrow i$): pentru a introduce $\varphi \leftrightarrow \psi$ trebuie să introducem $\varphi \rightarrow \psi$ și $\psi \rightarrow \varphi$, apoi să introducem \wedge .

$$\frac{\begin{array}{|c|} \hline \varphi \\ \vdots \\ \psi \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{|c|} \hline \psi \\ \vdots \\ \varphi \\ \hline \end{array}}{\varphi \leftrightarrow \psi} (\leftrightarrow i)$$

Deducție naturală

Soluție (cont.)

Eliminarea ($\leftrightarrow i$): pentru a elimina $\varphi \leftrightarrow \psi$ trebuie să eliminăm \wedge apoi să eliminăm o \rightarrow ; vom avea două variante:

$$\frac{\varphi \leftrightarrow \psi \quad \psi}{\varphi} (\leftrightarrow e_1) \qquad \frac{\varphi \leftrightarrow \psi \quad \varphi}{\psi} (\leftrightarrow e_2)$$

Clauze propoziționale definite

Clauze propoziționale definite

O **clauză definită** este o formulă care poate avea una din formele:

1 q (clauză unitate)

2 $p_1 \wedge \dots \wedge p_k \rightarrow q$

unde q, p_1, \dots, p_n sunt variabile propoziționale.

Sistem de deducție pentru clauze definite propoziționale

Pentru o mulțime S de clauze definite propoziționale, avem

□ **Axiome** (premise): orice clauză din S

□ **Reguli de deducție:**

$$\frac{P \quad P \rightarrow Q}{Q} (MP) \qquad \frac{P \quad Q}{P \wedge Q} (andI)$$

Mulțimi parțial ordonate

- O **mulțime parțial ordonată (mpo)** este o pereche (M, \leq) unde $\leq \subseteq M \times M$ este o **relație de ordine**.
 - relație de ordine: reflexivă, antisimetrică, tranzitivă
- O mpo (L, \leq) se numește **lanț** dacă este total ordonată, adică $x \leq y$ sau $y \leq x$ pentru orice $x, y \in L$. Vom considera lanțuri numărabile, i.e.

$$x_1 \leq x_2 \leq x_3 \leq \dots$$

- O mpo (C, \leq) este **completă (CPO)** dacă:
 - C are prim element \perp ($\perp \leq x$ oricare $x \in C$),
 - $\bigvee_n x_n$ există pentru orice lanț $x_1 \leq x_2 \leq x_3 \leq \dots$

Funcții monotone și continue

- Fie (A, \leq_A) și (B, \leq_B) mulțimi parțial ordonate.
O funcție $f : A \rightarrow B$ este **monotonă (crescătoare)**
dacă $a_1 \leq_A a_2$ implică $f(a_1) \leq_B f(a_2)$ oricare $a_1, a_2 \in A$.
- Fie (A, \leq_A) și (B, \leq_B) mulțimi parțial ordonate complete.
O funcție $f : A \rightarrow B$ este **continuă** dacă
$$f(\bigvee_n a_n) = \bigvee_n f(a_n)$$
 pentru orice lanț $\{a_n\}_n$ din A .
- Observăm că **orice funcție continuă este crescătoare**.

Teorema de punct fix

Un element $a \in C$ este **punct fix** al unei funcții $f : C \rightarrow C$ dacă $f(a) = a$.

Teorema Knaster-Tarski pentru CPO

Fie (C, \leq) o mulțime parțial ordonată completă și $\mathbf{F} : C \rightarrow C$ o funcție continuă. Atunci

$$a = \bigvee_n \mathbf{F}^n(\perp)$$

este cel mai mic punct fix al funcției \mathbf{F} .

Puncte fixe

Exercițiu

Care sunt punctele fixe ale următoarei funcții? Dar cel mai punct fix?

$$f_1 : \mathcal{P}(\{1, 2, 3\}) \rightarrow \mathcal{P}(\{1, 2, 3\}), \quad f_1(Y) = Y \cup \{1\}$$

Soluție

Se observă că punctele fixe ale lui f_1 sunt submulțimile Y ale lui $\{1, 2, 3\}$ care îl conțin pe 1 (dacă $1 \notin Y$, atunci $f_1(Y) = Y \cup \{1\}$ și evident $Y \neq Y \cup \{1\}$).

Deci punctele fixe ale lui f_1 sunt $\{1\}, \{1, 2\}, \{1, 3\}, \{1, 2, 3\}$.

Evident, cel mai mic punct fix este $\{1\}$.

Puncte fixe

Exercițiu

Care sunt punctele fixe ale următoarei funcții? Dar cel mai punct fix?

$$f_2 : \mathcal{P}(\{1, 2, 3\}) \rightarrow \mathcal{P}(\{1, 2, 3\}), \quad f_2(Y) = \begin{cases} \{1\} & \text{dacă } 1 \in Y \\ \emptyset & \text{altfel} \end{cases}$$

Soluție

Se observă că singurele puncte fixe ale lui f_2 sunt \emptyset și $\{1\}$. Evident \emptyset este cel mai mic punct fix.

Clauze definite și funcții monotone

Fie A mulțimea atomilor p_1, p_2, \dots care apar în S .

Fie $Baza = \{p_i \mid p_i \in S\}$ mulțimea atomilor care apar în clauzele unitate din S .

Definim funcția $f_S : \mathcal{P}(A) \rightarrow \mathcal{P}(A)$ prin

$$\begin{aligned} f_S(Y) = & Y \cup Baza \\ & \cup \{a \in A \mid (s_1 \wedge \dots \wedge s_n \rightarrow a) \text{ este în } S, \\ & \quad s_1 \in Y, \dots, s_n \in Y\} \end{aligned}$$

Clauze definite și funcții monotone

Exercițiu

Arătați că funcția f_S este monotonă.

Soluție

Fie $Y_1, Y_2 \subseteq A$ astfel încât $Y_1 \subseteq Y_2$. Trebuie să arătăm că $f_S(Y_1) \subseteq f_S(Y_2)$. Fie următoarele mulțimi:

$$\begin{aligned} Z_1 &= \{a \in A \mid (s_1 \wedge \dots \wedge s_n \rightarrow a) \text{ este în } S, s_1 \in Y_1, \dots, s_n \in Y_1\}, \\ Z_2 &= \{a \in A \mid (s_1 \wedge \dots \wedge s_n \rightarrow a) \text{ este în } S, s_1 \in Y_2, \dots, s_n \in Y_2\}. \end{aligned}$$

Deci $f_S(Y_1) = Y_1 \cup \text{Baza} \cup Z_1$ și $f_S(Y_2) = Y_2 \cup \text{Baza} \cup Z_2$.

Cum $Y_1 \subseteq Y_2$, rămâne să arătăm doar că $Z_1 \subseteq Z_2$.

Fie $a \in Z_1$. Atunci există $s_1 \wedge \dots \wedge s_n \rightarrow a \in S$ și $s_1, \dots, s_n \in Y_1$.

Deci $s_1, \dots, s_n \in Y_2$, de unde rezultă că $a \in Z_2$.

Clauze definite și funcții monotone

Pentru funcția continuă $f_S : \mathcal{P}(A) \rightarrow \mathcal{P}(A)$

$$f_S(Y) = Y \cup \text{Baza} \\ \cup \{a \in A \mid (s_1 \wedge \dots \wedge s_n \rightarrow a) \text{ este în } S, \\ s_1 \in Y, \dots, s_n \in Y\}$$

aplicând **Teorema Knaster-Tarski pentru CPO**, obținem că

$$\bigcup_n f_S^n(\emptyset)$$

este cel mai mic punct fix al lui f_S .

Cel mai mic punct fix

Exercițiu

Calculați cel mai mic punct fix pentru funcția f_{S_1} unde

$$S_1 = \{x_1 \wedge x_2 \rightarrow x_3, x_4 \wedge x_2 \rightarrow x_5, x_2, x_6, x_6 \rightarrow x_1\}$$

Soluție

Observăm că $A = \{x_1, x_2, \dots, x_6\}$ și $Baza = \{x_2, x_6\}$.

Cum f_S este continuă, aplicăm Teorema Knaster-Tarski pentru a calcula cel mai mic punct fix:

$$f_{S_1}(\emptyset) = Baza = \{x_2, x_6\}$$

$$f_{S_1}(\{x_2, x_6\}) = \{x_2, x_6, x_1\}$$

$$f_{S_1}(\{x_2, x_6, x_1\}) = \{x_2, x_6, x_1, x_3\}$$

$$f_{S_1}(\{x_2, x_6, x_1, x_3\}) = \{x_2, x_6, x_1, x_3\}$$

În concluzie, cel mai mic punct fix căutam este $\{x_2, x_6, x_1, x_3\}$.

Programe logice și cel mai mic punct fix

Teoremă

Fie X este cel mai mic punct fix al funcției f_S . Atunci $q \in X$ ddacă $S \models q$.

Intuiție: Cel mai mic punct fix al funcției f_S este mulțimea tuturor atomilor care sunt consecințe logice ale programului.

Avem o **metodă de decizie** (*decision procedure*) pentru a verifica $S \models q$. Metoda constă în:

- calcularea celui mai mic punct fix X al funcției f_S
- dacă $q \in X$ atunci returnăm **true**, altfel returnăm **false**

Această metodă se termină.

Logica de ordinul I (recap.)

Logica de ordinul I - sintaxa

Limbaj de ordinul I \mathcal{L}

- unic determinat de $\tau = (\mathbf{R}, \mathbf{F}, \mathbf{C}, \text{ari})$

Termenii lui \mathcal{L} , notați $\text{Trm}_{\mathcal{L}}$, sunt definiți inductiv astfel:

- orice variabilă este un termen;
- orice simbol de constantă este un termen;
- dacă $f \in \mathbf{F}$, $\text{ar}(f) = n$ și t_1, \dots, t_n sunt termeni, atunci $f(t_1, \dots, t_n)$ este termen.

Formulele atomice ale lui \mathcal{L} sunt definite astfel:

- dacă $R \in \mathbf{R}$, $\text{ar}(R) = n$ și t_1, \dots, t_n sunt termeni, atunci $R(t_1, \dots, t_n)$ este formulă atomică.

Formulele lui \mathcal{L} sunt definite astfel:

- orice formulă atomică este o formulă
- dacă φ este o formulă, atunci $\neg\varphi$ este o formulă
- dacă φ și ψ sunt formule, atunci $\varphi \vee \psi$, $\varphi \wedge \psi$, $\varphi \rightarrow \psi$ sunt formule
- dacă φ este o formulă și x este o variabilă, atunci $\forall x \varphi$, $\exists x \varphi$ sunt formule

Logica de ordinul I - semantică

O **structură** este de forma $\mathcal{A} = (A, \mathbf{F}^{\mathcal{A}}, \mathbf{R}^{\mathcal{A}}, \mathbf{C}^{\mathcal{A}})$, unde

- A este o mulțime nevidă
- $\mathbf{F}^{\mathcal{A}} = \{f^{\mathcal{A}} \mid f \in \mathbf{F}\}$ este o mulțime de operații pe A ; dacă f are aritatea n , atunci $f^{\mathcal{A}} : A^n \rightarrow A$.
- $\mathbf{R}^{\mathcal{A}} = \{R^{\mathcal{A}} \mid R \in \mathbf{R}\}$ este o mulțime de relații pe A ; dacă R are aritatea n , atunci $R^{\mathcal{A}} \subseteq A^n$.
- $\mathbf{C}^{\mathcal{A}} = \{c^{\mathcal{A}} \in A \mid c \in \mathbf{C}\}$.

O **interpretare a variabilelor** lui \mathcal{L} în \mathcal{A} (**\mathcal{A} -interpretare**) este o funcție $I : V \rightarrow A$.

Inductiv, definim **interpretarea termenului** t în \mathcal{A} sub I notat $t_I^{\mathcal{A}}$.

Inductiv, definim când o **formulă este adevărată în \mathcal{A} în interpretarea I** notat $\mathcal{A}, I \models \varphi$.

În acest caz spunem că (\mathcal{A}, I) este **model** pentru φ .

O formulă φ este **adevărată într-o structură \mathcal{A}** , notat $\mathcal{A} \models \varphi$, dacă este adevărată în \mathcal{A} sub orice interpretare. Spunem că \mathcal{A} este **model** al lui φ .

O formulă φ este **adevărată în logica de ordinul I**, notat $\models \varphi$, dacă este adevărată în orice structură. O formulă φ este **validă** dacă $\models \varphi$.

O formulă φ este **satisfiabilă** dacă există o structură \mathcal{A} și o \mathcal{A} -interpretare I astfel încât $\mathcal{A}, I \models \varphi$.

Validitate și satisfiabilitate

Propoziție

Dacă φ este o formulă atunci

φ este validă dacă și numai dacă $\neg\varphi$ nu este satisfiabilă.

Algoritmul de unificare

Unificare

- O substituție σ este o funcție (parțială) de la variabile la termeni,

$$\sigma : V \rightarrow Trm_{\mathcal{L}}$$

- Doi termeni t_1 și t_2 se unifică dacă există o substituție θ astfel încât

$$\theta(t_1) = \theta(t_2).$$

- În acest caz, θ se numește unificatorul termenilor t_1 și t_2 .

- Un unificator ν pentru t_1 și t_2 este un cel mai general unificator (cgu, mgu) dacă pentru orice alt unificator ν' pentru t_1 și t_2 , există o substituție μ astfel încât

$$\nu' = \nu; \mu.$$

Algoritmul de unificare

- Pentru o mulțime finită de termeni $\{t_1, \dots, t_n\}$, $n \geq 2$, algoritmul de unificare stabilește dacă există un cgu.
- Algoritmul lucrează cu două liste:
 - Lista soluție: S
 - Lista de rezolvat: R
- Inițial:
 - Lista soluție: $S = \emptyset$
 - Lista de rezolvat: $R = \{t_1 \dot{=} t_2, \dots, t_{n-1} \dot{=} t_n\}$
- $\dot{=}$ este un simbol nou care ne ajută să formăm perechi de termeni (ecuații).

Algoritmul de unificare

Algoritmul constă în aplicarea regulilor de mai jos:

□ SCOATE

- orice ecuație de forma $t \doteq t$ din R este eliminată.

□ DESCOMPUNE

- orice ecuație de forma $f(t_1, \dots, t_n) \doteq f(t'_1, \dots, t'_n)$ din R este înlocuită cu ecuațiile $t_1 \doteq t'_1, \dots, t_n \doteq t'_n$.

□ REZOLVĂ

- orice ecuație de forma $x \doteq t$ sau $t \doteq x$ din R , unde variabila x nu apare în termenul t , este mutată sub forma $x \doteq t$ în S .
În toate celelalte ecuații (din R și S), x este înlocuit cu t .

Algoritmul de unificare

Algoritmul se termină normal dacă $R = \emptyset$. În acest caz, S dă cgu.

Algoritmul este oprit cu concluzia inexistenței unui cgu dacă:

- 1 În R există o ecuație de forma

$$f(t_1, \dots, t_n) \doteq g(t'_1, \dots, t'_k) \text{ cu } f \neq g.$$

- 2 În R există o ecuație de forma $x \doteq t$ sau $t \doteq x$ și variabila x apare în termenul t .

Algoritmul de unificare - schemă

	Lista soluție S	Lista de rezolvat R
Inițial	\emptyset	$t_1 \doteq t'_1, \dots, t_n \doteq t'_n$
SCOATE	S	$R', t \doteq t$
	S	R'
DESCOMPUNE	S	$R', f(t_1, \dots, t_n) \doteq f(t'_1, \dots, t'_n)$
	S	$R', t_1 \doteq t'_1, \dots, t_n \doteq t'_n$
REZOLVĂ	S	$R', x \doteq t$ sau $t \doteq x$, x nu apare în t
	$x \doteq t, S[x/t]$	$R'[x/t]$
Final	S	\emptyset

$S[x/t]$: în toate ecuațiile din S , x este înlocuit cu t

Exemplu

Exemplu

□ Ecuațiile $\{g(y) \doteq x, f(x, h(x), y) \doteq f(g(z), w, z)\}$ au gcu?

S	R	
\emptyset	$g(y) \doteq x, f(x, h(x), y) \doteq f(g(z), w, z)$	REZOLVĂ
$x \doteq g(y)$	$f(g(y), h(g(y)), y) \doteq f(g(z), w, z)$	DESCOMPUNE
$x \doteq g(y)$	$g(y) \doteq g(z), h(g(y)) \doteq w, y \doteq z$	REZOLVĂ
$w \doteq h(g(y)),$ $x \doteq g(y)$	$g(y) \doteq g(z), y \doteq z$	REZOLVĂ
$y \doteq z, x \doteq g(z),$ $w \doteq h(g(z))$	$g(z) \doteq g(z)$	SCOATE
$y \doteq z, x \doteq g(z),$ $w \doteq h(g(z))$	\emptyset	

□ $\nu = \{y/z, x/g(z), w/h(g(z))\}$ este cgu.

Exemplu

Exemplu

- Ecuațiile $\{g(y) \doteq x, f(x, h(y), y) \doteq f(g(z), b, z)\}$ au gcu?

S	R	
\emptyset	$g(y) \doteq x, f(x, h(y), y) \doteq f(g(z), b, z)$	REZOLVĂ
$x \doteq g(y)$	$f(g(y), h(y), y) \doteq f(g(z), b, z)$	DESCOMPUNE
$x \doteq g(y)$	$g(y) \doteq g(z), h(y) \doteq b, y \doteq z$	- EȘEC -

- h și b sunt simboluri de operații diferite!
- Nu există unificator pentru ecuațiile din U .

Exemplu

Exemplu

- Ecuațiile $\{g(y) \doteq x, f(x, h(x), y) \doteq f(y, w, z)\}$ au gcu?

S	R	
\emptyset	$g(y) \doteq x, f(x, h(x), y) \doteq f(y, w, z)$	REZOLVĂ
$x \doteq g(y)$	$f(g(y), h(g(y)), y) \doteq f(y, w, z)$	DESCOMPUNE
$x \doteq g(y)$	$g(y) \doteq y, h(g(y)) \doteq w, y \doteq z$	- EȘEC -

- În ecuația $g(y) \doteq y$, variabila y apare în termenul $g(y)$.
- Nu există unificator pentru ecuațiile din U .

Forme prenex și Skolem. Modele Herbrand

Variabile libere. Variabile legate. Enunțuri

Fie φ o formulă și $Var(\varphi)$ mulțimea variabilelor care apar în φ .

- Variabilele **libere** ale unei formule φ sunt variabilele care nu sunt cuantificate.
- Mulțimea $FV(\varphi)$ a variabilelor libere ale unei formule φ poate fi definită prin inducție după formule:

$$FV(\varphi) = Var(\varphi), \quad \text{dacă } \varphi \text{ este formulă atomică}$$

$$FV(\neg\varphi) = FV(\varphi)$$

$$FV(\varphi \circ \psi) = FV(\varphi) \cup FV(\psi), \quad \text{dacă } \circ \in \{\rightarrow, \vee, \wedge\}$$

$$FV(\forall x \varphi) = FV(\varphi) - \{x\}$$

$$FV(\exists x \varphi) = FV(\varphi) - \{x\}$$

- O variabilă $v \in Var(\varphi)$ care nu este liberă se numește **legată** în φ .
- Un **enunț** este o formulă fără variabile libere.
- Pentru orice structură \mathcal{A} și orice enunț φ , o \mathcal{A} -interpretare I nu joacă niciun rol în a determina dacă $\mathcal{A}, I \models \varphi$.

Enunțuri

Fie φ o formulă și $FV(\varphi) = \{x_1, \dots, x_n\}$.

Propozitie

Pentru orice structură \mathcal{A} avem

$$\mathcal{A} \models \varphi \text{ dacă și numai dacă } \mathcal{A} \models \forall x_1 \cdots \forall x_n \varphi.$$

A verifica validitatea unei formule revine la
a verifica validitatea enunțului asociat.

Substituții și formule echivalente

- Substituțiile înlocuiesc variabilele **libere** cu termeni.
- O substituție aplicată unui termen întoarce un alt termen.
- Fie φ o formulă și t_1, \dots, t_n termeni care nu conțin variabile din φ .
Notăm $\varphi[x_1/t_1, \dots, x_n/t_n]$ formula obținută din φ substituind toate aparițiile libere ale lui x_1, \dots, x_n cu t_1, \dots, t_n .

$$\varphi[x_1/t_1, \dots, x_n/t_n] = \{x_1 \leftarrow t_1, \dots, x_n \leftarrow t_n\}\varphi$$

- Notăm prin $\varphi \models \psi$ faptul că $\models \varphi \leftrightarrow \psi$, adică φ și ψ au aceleași modele.

Forma rectificată

- O formulă φ este în **formă rectificată** dacă:
 - 1 nici o variabilă nu apare și liberă și legată
 - 2 cuantificatori distincți leagă variabile distincte
- Pentru orice formulă φ există o formulă φ^r în formă rectificată astfel încât $\varphi \models \varphi^r$.
- Intuitiv, forma rectificată a unei formule se obține prin redenumirea variabilelor astfel încât să nu apară conflicte.

În continuare vom presupune că
toate formulele sunt în formă rectificată.

Forma prenex

O **formulă prenex** este o formulă de forma

$$Q_1 x_1 Q_2 x_2 \dots Q_n x_n \varphi$$

unde $Q_i \in \{\forall, \exists\}$ pentru orice $i \in \{1, \dots, n\}$, x_1, \dots, x_n sunt variabile distincte și φ **nu conține cuantificatori**.

Cum calculăm forma prenex?

- Se înlocuiesc \rightarrow și \leftrightarrow :

$$\varphi \rightarrow \psi \quad \models \quad \neg\varphi \vee \psi$$

$$\varphi \leftrightarrow \psi \quad \models \quad (\neg\varphi \vee \psi) \wedge (\neg\psi \vee \varphi)$$

- Se aplică următoarele echivalențe:

$$\neg\exists x \neg\varphi \quad \models \quad \forall x \varphi \qquad \forall x \varphi \wedge \forall x \psi \quad \models \quad \forall x (\varphi \wedge \psi)$$

$$\neg\forall x \neg\varphi \quad \models \quad \exists x \varphi \qquad \exists x \varphi \vee \exists x \psi \quad \models \quad \exists x (\varphi \vee \psi)$$

$$\neg\exists x \varphi \quad \models \quad \forall x \neg\varphi \qquad \forall x \forall y \varphi \quad \models \quad \forall y \forall x \varphi$$

$$\neg\forall x \varphi \quad \models \quad \exists x \neg\varphi \qquad \exists x \exists y \varphi \quad \models \quad \exists y \exists x \varphi$$

$$\forall x \varphi \vee \psi \quad \models \quad \forall x (\varphi \vee \psi) \text{ dacă } x \notin FV(\psi)$$

$$\forall x \varphi \wedge \psi \quad \models \quad \forall x (\varphi \wedge \psi) \text{ dacă } x \notin FV(\psi)$$

$$\exists x \varphi \vee \psi \quad \models \quad \exists x (\varphi \vee \psi) \text{ dacă } x \notin FV(\psi)$$

$$\exists x \varphi \wedge \psi \quad \models \quad \exists x (\varphi \wedge \psi) \text{ dacă } x \notin FV(\psi)$$

Forma prenex

Exercițiu

Considerăm un limbaj de ordinul I cu $\mathbf{R} = \{P, R, Q\}$ cu $\text{ari}(P) = 1$ și $\text{ari}(R) = \text{ari}(Q) = 2$.

Găsiți forma echivalentă prenex pentru următoarea formulă:

$$\forall x \exists y (R(x, y) \rightarrow R(y, x)) \rightarrow \exists x R(x, x)$$

Soluție

$$\forall x \exists y (R(x, y) \rightarrow R(y, x)) \rightarrow \exists x R(x, x)$$

$$\models \forall x \exists y (R(x, y) \rightarrow R(y, x)) \rightarrow \exists z R(z, z) \quad (\text{redenumim variabile})$$

$$\models \neg \forall x \exists y (\neg R(x, y) \vee R(y, x)) \vee \exists z R(z, z)$$

$$\models \exists x \forall y (R(x, y) \wedge \neg R(y, x)) \vee \exists z R(z, z)$$

$$\models \exists z (\exists x \forall y (R(x, y) \wedge \neg R(y, x)) \vee R(z, z))$$

$$\models \exists z \exists x (\forall y (R(x, y) \wedge \neg R(y, x)) \vee R(z, z))$$

$$\models \exists z \exists x \forall y ((R(x, y) \wedge \neg R(y, x)) \vee R(z, z))$$

Forma Skolem

Fie φ enunț în formă prenex. Definim φ^{sk} și $\mathcal{L}^{sk}(\varphi)$ astfel:

- dacă φ este liberă de cuantificatori, atunci $\varphi^{sk} = \varphi$ și $\mathcal{L}^{sk}(\varphi) = \mathcal{L}$,
- dacă φ este universală, atunci $\varphi^{sk} = \varphi$ și $\mathcal{L}^{sk}(\varphi) = \mathcal{L}$,
- dacă $\varphi = \exists x \psi$ atunci **introducem un nou simbol de constantă c** și considerăm $\varphi^1 = \psi[x/c]$, $\mathcal{L}^1 = \mathcal{L} \cup \{c\}$.
- dacă $\varphi = \forall x_1 \dots \forall x_k \exists x \psi$ atunci **introducem un nou simbol de funcție f** de aritate k și considerăm $\mathcal{L}^1 = \mathcal{L} \cup \{f\}$,

$$\varphi^1 = \forall x_1 \dots \forall x_k \psi[x/f(x_1 \dots x_k)]$$

În ambele cazuri, φ^1 are cu un cuantificator existențial mai puțin decât φ . Dacă φ^1 este liberă de cuantificatori sau universală, atunci $\varphi^{sk} = \varphi^1$. Dacă φ^1 nu este universală, atunci formăm $\varphi^2, \varphi^3, \dots$, până ajungem la o formulă universală și aceasta este φ^{sk} .

Definiție

φ^{sk} este o **formă Skolem** a lui φ .

Forma Skolem

Exercițiu

Considerăm un limbaj de ordinul I cu $\mathbf{C} = \{b\}$ și $\mathbf{R} = \{P, R, Q\}$ cu $\text{ari}(P) = 1$ și $\text{ari}(R) = \text{ari}(Q) = 2$.

Găsiți forma Skolem pentru următoarea formulă în formă prenex

$$\varphi = \forall x \exists y \forall z \exists w (R(x, y) \wedge (R(y, z) \rightarrow (R(z, w) \wedge R(w, w))))$$

Soluție

$$\varphi_1 = \forall x \forall z \exists w (R(x, f(x)) \wedge (R(f(x), z) \rightarrow (R(z, w) \wedge R(w, w)))) \\ (y \mapsto f(x))$$

$$\varphi_2 = \forall x \forall z (R(x, f(x)) \wedge (R(f(x), z) \rightarrow \\ (R(z, g(x, z)) \wedge R(g(x, z), g(x, z))))) \\ (w \mapsto g(x, z))$$

$$\varphi^{sk} = \varphi_2$$

Model Herbrand

Fie \mathcal{L} un limbaj de ordinul I.

- Presupunem că are cel puțin un simbol de constantă!
- Dacă nu are, adăugăm un simbol de constantă.

Universul Herbrand este mulțimea $T_{\mathcal{L}}$ a tuturor termenilor fără variabile.

O **structură Herbrand** este o structură $\mathcal{H} = (T_{\mathcal{L}}, \mathbf{F}^{\mathcal{H}}, \mathbf{R}^{\mathcal{H}}, \mathbf{C}^{\mathcal{H}})$, unde

- pentru orice simbol de constantă c , $c^{\mathcal{H}} = c$
- pentru orice simbol de funcție f de aritate n ,
 $f^{\mathcal{H}}(t_1, \dots, t_n) = f(t_1, \dots, t_n)$

Atenție! Într-o structură Herbrand **nu fixăm o definiție pentru relații**: pentru orice simbol de relație R de aritate n , $R^{\mathcal{H}}(t_1, \dots, t_n) \subseteq (T_{\mathcal{L}})^n$

O **interpretare Herbrand** este o interpretare $H : V \rightarrow T_{\mathcal{L}}$

O structură Herbrand \mathcal{H} este **model** al unei formule φ dacă $\mathcal{H} \models \varphi$. În acest caz spunem că \mathcal{H} este **model Herbrand** al lui φ .

Teorema lui Herbrand

Teorema lui Herbrand

Fie $n \geq 0$ și $\varphi = \forall x_k \dots \forall x_1 \psi$ un enunț în forma Skolem.

Atunci φ are un model dacă și numai dacă are un model Herbrand.

Teorema lui Herbrand reduce problema satisfiabilității la găsirea unui model Herbrand.

Universul Herbrand al unei formule

Fie φ un enunț în forma Skolem, adică $\varphi = \forall x_1 \dots \forall x_n \psi$.

Definim $T(\varphi)$, **universul Herbrand al formulei φ** , astfel:

- dacă c este o constantă care apare în φ atunci $c \in T(\varphi)$,
- dacă φ nu conține nicio constantă atunci alegem o constantă arbitrară c și considerăm că $c \in T(\varphi)$,
- dacă f este un simbol de funcție care apare în φ cu $\text{ari}(f) = n$ și $t_1, \dots, t_n \in T(\varphi)$ atunci $f(t_1, \dots, t_n) \in T(\varphi)$.

Intuitiv, $T(\varphi)$ este mulțimea termenilor care se pot construi folosind simbolurile de funcții care apar în φ .

Definim **extensia Herbrand** a lui φ astfel

$$\mathcal{H}(\varphi) = \{\psi[x_1/t_1, \dots, x_n/t_n] \mid t_1, \dots, t_n \in T(\varphi)\}$$

Extensia Herbrand a unei formule

Fie φ un enunț în forma Skolem, adică $\varphi = \forall x_1 \dots \forall x_n \psi$.

Teoremă

Sunt echivalente:

- ☐ φ este satisfiabilă,
- ☐ φ are un model Herbrand \mathcal{H} cu proprietatea că $\mathbf{R}^{\mathcal{H}} \subseteq T(\varphi)^n$ pentru orice relație $R \in \mathbf{R}$ cu $\text{ari}(R) = n$ care apare în φ ,
- ☐ mulțimea de formule $\mathcal{H}(\varphi)$ este satisfiabilă.

Extensia Herbrand a unei formule

Exercițiu

Considerăm un limbaj de ordinul I cu $\mathbf{F} = \{f, g\}$ cu $\text{ari}(f) = 2$ și $\text{ari}(g) = 1$, $\mathbf{C} = \{b, c\}$ și $\mathbf{R} = \{P, Q\}$ cu $\text{ari}(P) = 3$, $\text{ari}(Q) = 2$.
Descrieți termenii din universul Herbrand și formulele din expansiunea Herbrand a următoarei formule:

$$\varphi := \forall x \forall y P(c, f(x, b), g(y))$$

Soluție

Universul Herbrand

$$T(\varphi) = \{b, c, g(b), g(c), g(g(b)), g(g(c)), \dots, \\ f(b, c), f(b, g(b)), f(b, g(c)), f(g(c), b), f(g(c), g(c)), \dots\}$$

Expansiunea Herbrand

$$\mathcal{H}(\varphi) = \{P(c, f(b, b), g(b)), P(c, f(b, b), g(c)), \\ P(c, f(c, b), g(b)), P(c, f(g(b), b), g(g(g(b))))), \dots\}$$

- Cercetarea validității poate fi redusă la cercetarea satisfiabilității.
- Cercetarea satisfiabilității unei formule poate fi redusă la cercetarea satisfiabilității unui enunț în forma Skolem.
- Teorema lui Herbrand reduce verificarea satisfiabilității unui enunț în forma Skolem la verificarea satisfiabilității în universul Herbrand.
- În situații particulare Teorema lui Herbrand ne dă o procedură de decizie a satisfiabilității, dar acest fapt **nu este adevărat** în general:
dacă limbajul \mathcal{L} conține cel puțin o constantă și cel puțin un simbol de funcție f cu $ari(f) \geq 1$ atunci universul Herbrand $T_{\mathcal{L}}$ este infinit.

Problema validității

- ☐ nu este decidabilă.
- ☐ este semi-decidabilă.

Problema satisfiabilității

- ☐ nu este decidabilă.
- ☐ nu este semi-decidabilă.

Formă clauzală. Rezoluție

Literali. FNC

- În logica propozițională un literal este o variabilă sau negația unei variabile.

$$\text{literal} := p \mid \neg p \quad \text{unde } p \text{ este variabilă propozițională}$$

- În logica de ordinul I un literal este o formulă atomică sau negația unei formule atomice.

$$\text{literal} := P(t_1, \dots, t_n) \mid \neg P(t_1, \dots, t_n)$$

unde $P \in \mathbf{R}$, $\text{ari}(P) = n$, și t_1, \dots, t_n sunt termeni.

- Pentru un literal L vom nota cu L^c literalul complement.

O formulă este în formă normală conjunctivă (FNC) dacă este o conjuncție de disjuncții de literali.

Forma clauzală în logica propozițională

- Pentru orice formulă α există o FNC α^{fc} astfel încât $\alpha \models \alpha^{fc}$.
- Pentru o formulă din logica propozițională determinăm FNC corespunzătoare prin următoarele transformări:

1 înlocuirea implicațiilor și echivalențelor

$$\varphi \rightarrow \psi \quad \models \quad \neg\varphi \vee \psi$$

$$\varphi \leftrightarrow \psi \quad \models \quad (\neg\varphi \vee \psi) \wedge (\neg\psi \vee \varphi)$$

2 regulile De Morgan

$$\neg(\varphi \vee \psi) \quad \models \quad \neg\varphi \wedge \neg\psi$$

$$\neg(\varphi \wedge \psi) \quad \models \quad \neg\varphi \vee \neg\psi$$

3 principiului dublei negații

$$\neg\neg\psi \quad \models \quad \psi$$

4 distributivitatea

$$\varphi \vee (\psi \wedge \chi) \quad \models \quad (\varphi \vee \psi) \wedge (\varphi \vee \chi)$$

$$(\psi \wedge \chi) \vee \varphi \quad \models \quad (\psi \vee \varphi) \wedge (\chi \vee \varphi)$$

Forma clauzală în logica de ordinul I

- O formulă este **formă normală conjunctivă prenex (FNCP)** dacă
 - este în formă prenex $Q_1x_1 \dots Q_nx_n\psi$ ($Q_i \in \{\forall, \exists\}$ oricare i)
 - ψ este **FNC**
- O formulă este **formă clauzală** dacă este **enunț universal** și **FNCP**:
$$\forall x_1 \dots \forall x_n \psi$$
 unde ψ este **FNC**
- Pentru orice formulă φ din logica de ordinul I există o formă clauzală φ^{fc} astfel încât
$$\varphi \text{ este satisfiabilă dacă și numai dacă } \varphi^{fc} \text{ este satisfiabilă}$$
- Pentru o formulă φ , **forma clauzală** φ^{fc} se poate calcula astfel:
 - 1 se determină forma rectificată
 - 2 se cuantifică universal variabilele libere
 - 3 se determină forma prenex
 - 4 se determină forma Skolem

în acest moment am obținut o formă Skolem $\forall x_1 \dots \forall x_n \psi$

 - 5 se determină o FNC ψ' astfel încât $\psi \models \psi'$
 - 6 φ^{fc} este $\forall x_1 \dots \forall x_n \psi'$

Clauze

- O **clauză** este o **disjuncție de literali**.
- Dacă L_1, \dots, L_n sunt literali atunci clauza $L_1 \vee \dots \vee L_n$ o vom scrie ca mulțimea $\{L_1, \dots, L_n\}$
clauză = mulțime de literali
- Clauza $C = \{L_1, \dots, L_n\}$ este **satisfiabilă** dacă $L_1 \vee \dots \vee L_n$ este satisfiabilă.
- O clauză C este **trivială** dacă conține un literal și complementul lui.
- Când $n = 0$ obținem **clauza vidă**, care se notează \square
- Prin definiție, **clauza \square nu este satisfiabilă**.

Forma clauzală

- Observăm că o FNC este o **conjuncție de clauze**.
- Dacă C_1, \dots, C_k sunt clauze atunci $C_1 \wedge \dots \wedge C_k$ o vom scrie ca mulțimea $\{C_1, \dots, C_k\}$
$$\text{FNC} = \text{mulțime de clauze}$$
- O mulțime de clauze $\mathcal{C} = \{C_1, \dots, C_k\}$ este **satisfiabilă** dacă $C_1 \wedge \dots \wedge C_k$ este satisfiabilă
- Când $k = 0$ obținem **mulțimea de clauze vidă**, pe care o notăm $\{\}$
- Prin definiție, mulțimea de clauze vidă $\{\}$ este **satisfiabilă**.

$\{\}$ este satisfiabilă, dar $\{\square\}$ nu este satisfiabilă

Forma clauzală

- Dacă φ este o formulă în **calculul propozițional**, atunci

$$\varphi^{fc} = \bigwedge_{i=1}^k \bigvee_{j=1}^{n_i} L_{ij} \text{ unde } L_{ij} \text{ sunt literali}$$

- Dacă φ o formulă în **logica de ordinul I**, atunci

$$\varphi^{fc} = \forall x_1 \dots \forall x_n \left(\bigwedge_{i=1}^k \bigvee_{j=1}^{n_i} L_{ij} \right) \text{ unde } L_{ij} \text{ sunt literali}$$

φ este **satisfiabilă** dacă și numai dacă

φ^{fc} este satisfiabilă dacă și numai dacă

$\{\{L_{11}, \dots, L_{1n_1}\}, \dots, \{L_{k1}, \dots, L_{kn_k}\}\}$ este satisfiabilă

Rezoluția în logica propozițională (recap.)

Regula rezoluției

$$\text{Rez} \quad \frac{C_1 \cup \{p\}, C_2 \cup \{\neg p\}}{C_1 \cup C_2}$$

unde C_1, C_2 clauze, iar p este variabila propozițională astfel încât $\{p, \neg p\} \cap C_1 = \emptyset$ și $\{p, \neg p\} \cap C_2 = \emptyset$.

Fie \mathcal{C} o mulțime de clauze. O **derivare prin rezoluție** din \mathcal{C} este o secvență finită de clauze astfel încât fiecare clauză este din \mathcal{C} sau rezultă din clauzele anterioare prin rezoluție (este **rezolvent**).

Procedura Davis-Putnam DPP (informal)

Intrare: o mulțime \mathcal{C} de clauze

Se repetă următorii pași:

- se elimină clauzele triviale
- se alege o variabilă p
- se adaugă la mulțimea de clauze toți rezolvenții obținuți prin aplicarea *Rez* pe variabila p
- se șterg toate clauzele care conțin p sau $\neg p$

Ieșire: dacă la un pas s-a obținut □, mulțimea \mathcal{C} nu este satisfiabilă; altfel \mathcal{C} este satisfiabilă.

Procedura Davis-Putnam DPP

Exercițiu

Folosind algoritmul Davis-Putnam, cercetați dacă următoarea mulțime de clauze din calculul propozițional este satisfiabilă:

$$\mathcal{C} = \{\{v_0\}, \{\neg v_0, v_1\}, \{\neg v_1, v_2, v_3\}, \{\neg v_3, v_4\}, \{\neg v_4\}, \{\neg v_2\}\}$$

Soluție

Pasul 1.

Alegem variabila v_0 și selectăm $\mathcal{C}_0^{v_0} := \{\{v_0\}\}$, $\mathcal{C}_0^{\neg v_0} = \{\{\neg v_0, v_1\}\}$.

Mulțimea rezolvenților posibili este $\mathcal{R}_0 := \{\{v_1\}\}$.

Se elimină clauzele în care apare v_0 , adăugăm rezolvenții și obținem:

$$\mathcal{C}_1 := \{\{\neg v_1, v_2, v_3\}, \{\neg v_3, v_4\}, \{\neg v_4\}, \{\neg v_2\}, \{v_1\}\}$$

Procedura Davis-Putnam DPP

Soluție (cont.)

Pasul 2.

Alegem variabila v_1 și selectăm $C_1^{v_1} := \{\{v_1\}\}$ și $C_1^{\neg v_1} := \{\{\neg v_1, v_2, v_3\}\}$.

Mulțimea rezolvenților posibili este $\mathcal{R}_1 := \{\{v_2, v_3\}\}$.

Se elimină clauzele în care apare v_1 , adăugăm rezolvenții și obținem:

$C_2 := \{\{\neg v_3, v_4\}, \{\neg v_4\}, \{\neg v_2\}, \{v_2, v_3\}\}$.

Pasul 3.

Alegem variabila v_2 și selectăm $C_2^{v_2} := \{\{v_2, v_3\}\}$, $C_2^{\neg v_2} := \{\{\neg v_2\}\}$.

Mulțimea rezolvenților posibili este $\mathcal{R}_2 := \{\{v_3\}\}$.

Se elimină clauzele în care apare v_2 , adăugăm rezolvenții și obținem:

$C_3 := \{\{\neg v_3, v_4\}, \{\neg v_4\}, \{v_3\}\}$.

Procedura Davis-Putnam DPP

Soluție (cont.)

Pasul 4.

Alegem variabila v_3 și selectăm $C_3^{v_3} := \{\{v_3\}\}$, $C_3^{\neg v_3} := \{\{\neg v_3, v_4\}\}$.

Mulțimea rezolvenților posibili este $\mathcal{R}_3 := \{\{v_4\}\}$.

Se elimină clauzele în care apare v_3 , adăugăm rezolvenții și obținem:
 $\mathcal{C}_4 := \{\{\neg v_4\}, \{v_4\}\}$.

Pasul 5.

Alegem variabila v_4 și selectăm $\mathcal{C}_4^{v_4} := \{\{v_4\}\}$, $\mathcal{C}_4^{\neg v_4} := \{\{\neg v_4\}\}$.

Mulțimea rezolvenților posibili este $\mathcal{R}_4 := \{\square\}$.

Se elimină clauzele în care apare v_4 , adăugăm rezolvenții și obținem:
 $\mathcal{C}_5 := \{\square\}$.

Deoarece $\mathcal{C}_5 = \{\square\}$, obținem că mulțimea de clauze \mathcal{C} nu este satisfiabilă.

Rezoluția în logica de ordinul I

Clauze închise

- Fie C o clauză. Spunem că C' este o **instanță** a lui C dacă există o substituție $\theta : V \rightarrow \text{Trm}_{\mathcal{L}}$ astfel încât $C' = \theta(C)$.

Spunem că C' este o **instanță închisă** a lui C dacă există o substituție $\theta : V \rightarrow T_{\mathcal{L}}$ such that $C' = \theta(C)$ (C' se obține din C înlocuind variabilele cu termeni din universul Herbrand)

- Fie \mathcal{C} o mulțime de clauze. Definim

$$\mathcal{H}(\mathcal{C}) := \{\theta(C) \mid C \in \mathcal{C}, \theta : V \rightarrow T_{\mathcal{L}}\}$$

$\mathcal{H}(\mathcal{C})$ este mulțimea instanțelor închise ale clauzelor din \mathcal{C} .

Rezoluția pe clauze închise

$$\text{Rez} \frac{C_1 \cup \{L\}, C_2 \cup \{\neg L\}}{C_1 \cup C_2}$$

unde C_1, C_2 **clauze închise**, iar L este o **formulă atomică închisă** astfel încât $\{L, \neg L\} \cap C_1 = \emptyset$ și $\{L, \neg L\} \cap C_2 = \emptyset$.

Teoremă

Fie φ o formulă arbitrară în logica de ordinul I. Atunci $\models \varphi$ dacă și numai dacă există o derivare pentru \Box din $\mathcal{H}(\mathcal{C})$ folosind *Rez*, unde \mathcal{C} este mulțimea de clauze asociată lui $(\neg\varphi)^{fc}$.

Rezoluția pe clauze închise

Exercițiu

Considerăm următoarea mulțime de clauze în logica de ordinul I:

$$\mathcal{C} = \{ \{ \neg P(f(a)), Q(y) \}, \{ P(y) \}, \{ \neg Q(b) \} \}$$

Arătați că \mathcal{C} nu este satisfiabilă prin următoarele metode:

- 1) Găsiți o submulțime finită nesatisfiabilă lui $\mathcal{H}(\mathcal{C})$.
- 2) Găsiți o derivare pentru \square folosind rezoluția pe clauze închise.

Rezoluția pe clauze închise

Soluție

$$1) \mathcal{H}(\mathcal{C}) = \{ \{ \neg Q(b) \}, \{ \neg P(f(a)), Q(a) \}, \{ \neg P(f(a)), Q(b) \}, \\ \{ P(a) \}, \{ P(b) \}, \{ P(f(a)) \}, \dots \}$$

O submulțime nesatisfiabilă este

$$\{ \{ \neg P(f(a)), Q(b) \}, \{ P(f(a)) \}, \{ \neg Q(b) \} \}$$

2) Derivare pentru \square :

1. $\{ \neg P(f(a)), Q(b) \}$

2. $\{ P(f(a)) \}$

3. $\{ Q(b) \}$

4. $\{ \neg Q(b) \}$

5. \square

Rezoluția pe clauze arbitrare

Regula rezoluției pentru clauze arbitrare

$$\text{Rez} \frac{C_1, C_2}{(\sigma C_1 \setminus \sigma Lit_1) \cup (\sigma C_2 \setminus \sigma Lit_2)}$$

dacă următoarele condiții sunt satisfăcute:

- 1 C_1, C_2 clauze care nu au variabile comune,
- 2 $Lit_1 \subseteq C_1$ și $Lit_2 \subseteq C_2$ sunt mulțimi de literali,
- 3 σ este un cgu pentru Lit_1 și Lit_2^c , adică σ unifică toți literalii din Lit_1 și Lit_2^c .

O clauză C se numește rezolvent pentru C_1 și C_2 dacă există o redenumire de variabile $\theta : V \rightarrow V$ astfel încât C_1 și θC_2 nu au variabile comune și C se obține din C_1 și θC_2 prin Rez.

Rezoluția în logica de ordinul I

Exercițiu

Găsiți o derivare prin rezoluție a \square pentru următoarea mulțime de clauze:

$$C_1 = \{ \neg P(x), R(x, f(x)) \}$$

$$C_2 = \{ \neg R(a, x), Q(x) \}$$

$$C_3 = \{ P(a) \}$$

$$C_4 = \{ \neg Q(f(x)) \}$$

unde P, Q, R sunt simboluri de relații, f e simbol de funcție, a este o constantă, x, y sunt variabile.

Soluție

$$C_5 = \{ R(a, f(a)) \} \text{ din Rez, } C_1, C_3, \theta = \{ x \leftarrow a \}$$

$$C'_4 = \{ \neg Q(f(z)) \} \text{ redenumire}$$

$$C_6 = \{ \neg R(a, f(z)) \} \text{ din Rez, } C'_4, C_2, \theta = \{ y \leftarrow f(z) \}$$

$$\square \text{ din Rez, } C_6, C_5, \theta = \{ z \leftarrow a \}$$

Logica Horn

Clauze definite. Programe logice. Clauze Horn

□ clauză:

$$\{\neg Q_1, \dots, \neg Q_n, P_1, \dots, P_k\} \quad \text{sau} \quad Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n \rightarrow P_1 \vee \dots \vee P_k$$

unde $n, k \geq 0$ și $Q_1, \dots, Q_n, P_1, \dots, P_k$ sunt formule atomice.

□ clauză program definită: $k = 1$

□ cazul $n > 0$: $Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n \rightarrow P$

□ cazul $n = 0$: $\top \rightarrow P$ (clauză unitate, fapt)

Program logic definit = mulțime finită de clauze definite

□ scop definit (țintă, întrebare): $k=0$

□ $Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n \rightarrow \perp$

□ clauza vidă □: $n = k = 0$

Clauza Horn = clauză program definită sau clauză scop ($k \leq 1$)

Programare logica

- Logica clauzelor definite/Logica Horn: un fragment al logicii de ordinul I în care singurele formule admise sunt clauze Horn
 - formule atomice: $P(t_1, \dots, t_n)$
 - $Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n \rightarrow P$
unde toate Q_i, P sunt formule atomice, \top sau \perp
- Problema programării logice: reprezentăm cunoștințele ca o mulțime de clauze definite T și suntem interesați să aflăm răspunsul la o întrebare de forma $Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n$, unde toate Q_i sunt formule atomice

$$T \models Q_1 \wedge \dots \wedge Q_n$$

- Variabilele din T sunt cuantificate universal.
- Variabilele din Q_1, \dots, Q_n sunt cuantificate existențial.

Limbajul PROLOG are la bază logica clauzelor Horn.

Modele Herbrand

Definim o ordine între modelele Herbrand:

$\mathcal{H}_1 \leq \mathcal{H}_2$ este definită astfel:

*pentru orice $R \in \mathbf{R}$ cu $\text{ari}(R) = n$ și pentru orice termeni t_1, \dots, t_n
dacă $\mathcal{H}_1 \models R(t_1, \dots, t_n)$, atunci $\mathcal{H}_2 \models R(t_1, \dots, t_n)$*

Semantica unui program logic definit T este dată de
cel mai mic model Herbrand al lui T !

- Definim $\mathcal{LH}_T := \bigcap \{ \mathcal{H} \mid \mathcal{H} \text{ model Herbrand pentru } T \}$
- $\mathcal{LH}_T \models T$.
- Vom caracteriza cel mai mic model Herbrand \mathcal{LH}_T printr-o construcție de punct fix.

Cel mai mic model Herbrand

- O **instanță de bază** a unei clauze $Q_1(x_1) \wedge \dots \wedge Q_n(x_n) \rightarrow P(y)$ este rezultatul obținut prin înlocuirea variabilelor cu termeni fără variabile.
- Pentru o mulțime de clauze definite T , o formulă atomică P și o mulțime de formule atomice X ,

$oneStep_T(P, X)$ este adevărat

dacă există o instanță de bază a unei clauze

$Q_1(x_1) \wedge \dots \wedge Q_n(x_n) \rightarrow P(y)$ din T astfel încât P este instanța lui $P(y)$ și instanța lui $Q_i(x_i)$ este în X , pentru orice $i = 1, \dots, n$.

- **Baza Herbrand $B_{\mathcal{L}}$** este mulțimea formulelor atomice fără variabile.
- Pentru o mulțime de clauze definite T , definim

$$f_T : \mathcal{P}(B_{\mathcal{L}}) \rightarrow \mathcal{P}(B_{\mathcal{L}})$$

$$f_T(X) = \{P \in B_{\mathcal{L}} \mid oneStep_T(P, X)\}$$

Cel mai mic model Herbrand

Fie T un program logic definit.

- f_T este continuă
- Din teorema Knaster-Tarski, f_T are un cel mai mic punct fix FP_T .
- FP_T este reuniunea tuturor mulțimilor

$$f_T(\{\}), f_T(f_T(\{\})), f_T(f_T(f_T(\{\}))), \dots$$

Propoziție (caracterizarea \mathcal{LH}_T)

Pentru orice $R \in \mathbf{R}$ cu $\text{ari}(R) = n$ și pentru orice t_1, \dots, t_n termeni, avem

$$(t_1, \dots, t_n) \in R^{\mathcal{LH}_T} \text{ ddacă } R(t_1, \dots, t_n) \in FP_T$$

Sistem de deducție *backchain*

Sistem de deducție pentru clauze Horn

Pentru un program logic definit T avem

- **Axiome:** orice clauză din T
- **Regula de deducție:** regula *backchain*

$$\frac{\theta(Q_1) \quad \theta(Q_2) \quad \dots \quad \theta(Q_n) \quad (Q_1 \wedge Q_2 \wedge \dots \wedge Q_n \rightarrow P)}{\theta(Q)}$$

unde $Q_1 \wedge Q_2 \wedge \dots \wedge Q_n \rightarrow P \in T$, iar θ este cgu pentru Q și P .

Rezoluția SLD

Fie T o mulțime de clauze definite.

$$\text{SLD} \quad \boxed{\frac{\neg Q_1 \vee \dots \vee \neg Q_i \vee \dots \vee \neg Q_n}{\theta(\neg Q_1 \vee \dots \vee \neg P_1 \vee \dots \vee \neg P_m \vee \dots \vee \neg Q_n)}}$$

unde

- $Q \vee \neg P_1 \vee \dots \vee \neg P_m$ este o clauză definită din T (în care toate variabilele au fost redenumite) și
- variabilele din $Q \vee \neg P_1 \vee \dots \vee \neg P_m$ și Q_i se redenumesc
- θ este c.g.u pentru Q_i și Q

Rezoluția SLD

Fie T o mulțime de clauze definite și $Q_1 \wedge \dots \wedge Q_m$ o întrebare, unde Q_i sunt formule atomice.

- O **derivare** din T prin rezoluție SLD este o secvență

$$G_0 := \neg Q_1 \vee \dots \vee \neg Q_m, \quad G_1, \quad \dots, \quad G_k, \dots$$

în care G_{i+1} se obține din G_i prin regula **SLD**.

- Dacă există un k cu $G_k = \square$ (clauza vidă), atunci derivarea se numește **SLD-respingere**.

Rezoluția SLD

Exercițiu

Găsiți o SLD-respingere pentru următorul program Prolog și ținta:

1. $p(X) :- q(X, f(Y)), r(a).$ $?- p(X), q(Y, Z).$
2. $p(X) :- r(X).$
3. $q(X, Y) :- p(Y).$
4. $r(X) :- q(X, Y).$
5. $r(f(b)).$

Soluție

$G_0 = \neg p(X) \vee \neg q(Y, Z)$	
$G_1 = \neg r(X_1) \vee \neg q(Y, Z)$	(2 cu $\theta(X) = X_1$)
$G_2 = \neg q(Y, Z)$	(5 cu $\theta(X_1) = f(b)$)
$G_3 = \neg p(Z_1)$	(3 cu $\theta(X) = Y_1$ și $\theta(Y) = Z_1$)
$G_4 = \neg r(X)$	(2 cu $\theta(Z_1) = X$)
$G_5 = \square$	(5 cu $\theta(X) = f(b)$)

Rezoluția SLD - arbori de căutare

Arbori SLD

- Presupunem că avem o mulțime de clauze definite T și o țintă $G_0 = \neg Q_1 \vee \dots \vee \neg Q_m$
- Construim un arbore de căutare (**arbore SLD**) astfel:
 - Fiecare nod al arborelui este o țintă (posibil vidă)
 - Rădăcina este G_0
 - Dacă arborele are un nod G_i , iar G_{i+1} se obține din G_i folosind regula SLD folosind o clauză $C_i \in T$, atunci nodul G_i are copilul G_{i+1} . Muchia dintre G_i și G_{i+1} este etichetată cu C_i .
- Dacă un arbore SLD cu rădăcina G_0 are o frunză \square (clauza vidă), atunci există o SLD-respingere a lui G_0 din T .

Rezoluția SLD - arbori de căutare

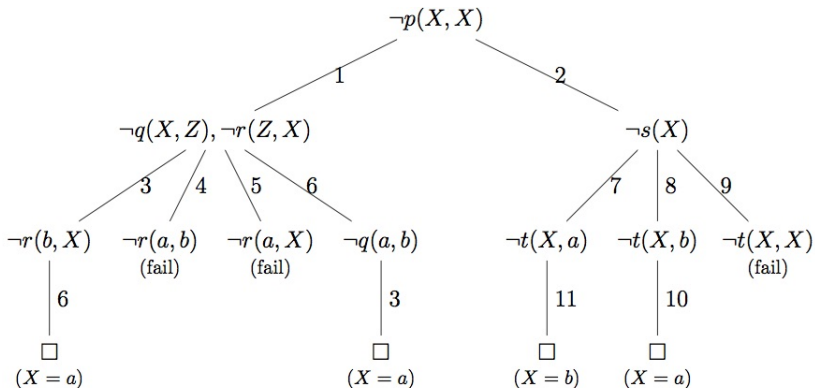
Exercițiu

Desenați arborele SLD pentru programul Prolog de mai jos și ținta
?- p(X,X).

1. p(X,Y) :- q(X,Z), r(Z,Y).	7. s(X) :- t(X,a).
2. p(X,X) :- s(X).	8. s(X) :- t(X,b).
3. q(X,b).	9. s(X) :- t(X,X).
4. q(b,a).	10. t(a,b).
5. q(X,a) :- r(a,X).	11. t(b,a).
6. r(b,a).	

Rezoluția SLD - arbori de căutare

Soluție

Baftă la examen!